

АНЛИЗ ОПЕРАЦИИТЕ НА ТУРСКАТА АРМИЯ ПРОВЕДЕНИ В ЛИБИЯ И ОКАЗАНАТА ПОДКРЕПА НА АЗЕРБАЙДЖАН В НАГОРНИ КАРАБАХ

По материали от печата

Автор: Майор (о.з.) инж. Калин Христов, член на СОР „Атлантик“

Декември 2020 г.

От края на миналия и началото на този век станаха знакови един нов тип войни, такива които се водят на чужда територия от трети страни. Имам предвид участието на Русия и Турция в сирийския конфликт и особено, участието на Турция в битката за Триполи в Либия това лято и войната в Нагорни Карабах през есента. Тези конфликти се водят с нови средства и методи, които променят класическата представа за воюване на две армии. Ще се постарая да покажа в хода на проследяване на събитията, колко пагубна е стратегията на старите доктрини за провеждане на военни операции без да се отчитат новите технологии и достижения и, че решителните и точни действия винаги са спомагали за успеха. Тъй като написаното е за определен тип аудитория моята цел е да накарам читателя да си зададе въпроса „А къде сме ние с нашето въоръжение и концепции за водене на война?“ и „Колко сериозно ще ни възприемат колегите от НАТО със сегашните ни възможности?“.

Операцията на Турция за защита на Триполи.

На 29 март тази година либийският канал 218 съобщи, че турската армия използва самолети за ранно предупреждение и контрол (AEW & C) на борда на E-7T Peace Eagle, за да подкрепи текущите си операции в Либия. Неназован източник е заявил, че те се използват за управление на турските безпилотни летателни апарати (БЛА) при операцията в страната.

Историята на тези самолети е следната: След 2000 година турските ВВС са поръчали четири самолета Boeing 737 AEW & C Peace Eagle (обозначени като E-7T в турската армия), заедно със системите за наземна поддръжка. Първият самолет Peace Eagle, наречен Kuzey (което означава Север) е бил официално приет в турските ВВС на 21 февруари 2014 г. Останалите три самолета са наречени Güney (Юг), Doğu (Изток) и Batı (Запад). Четвъртият и последен самолет Peace Eagle е доставен през декември 2015 г.

Нека да проследим развитието на конфликта в Либия. През пролетта на 2019 г. Либийската национална армия (ЛНА) на Халифа Хафтар провежда офанзива срещу войските на Правителството на националното съгласие, (ПНС) което е международно признато. Зад ЛНА стоят Русия, ОАЕ и Египет. ЛНА опитва да въвлече противниците си в битки извън града като тактиката и е за кратко да заеме позиции и да ги ползва като примамка, за да обстрелва новопристигнали сили на ПНС или да им устройва засада. Важно за напредъка на Хафтар е и въздушното превъзходство - на базата на руски изстребители МиГ-21 и МиГ-23, хеликоптери Ми-24/35 и китайски дронове Wing Loong II, доставени (и вероятно управлявани) от Обединените арабски емирства. Смята се, че ОАЕ е предоставила на ЛНА руски системи земя-въздух Панцир-С1, даващи на Хафтар превъзходство в противовъздушната отбрана. През египетска база ОАЕ създава „въздушен мост“ за транспорт на военна техника, а понякога и за нанасяне на удари по

цели на ПНС, докато самият Египет обучава силите на Хафтар и също предоставя оръжия. През есента на 2019 г. руската помощ по суша започва да става все по-очевидна със съдействието на бойци от частната военна компания „Вагнер“, макар повечето да оказват само техническо съдействие и броят им да не надхвърля 350-400 души. В резултат на това се стигна до обкръжаване на столицата Триполи на силите на ПНС, които до този момент са подпомагани епизодично единствено от Турция и Катар. До този момент през декември 2019 г. военни от Русия, Египет и ОАЕ смятат, че падането на столицата в ръцете на Хафтар предстои. Победата в Триполи изглежда близо за халифа, но подписването на споразумението за военно сътрудничество с Турция и нейното сериозно ангажиране се явява главна причина за промяна обстановката на бойното поле.

Какво следва? На летище „Мисрата“ в Триполи са изпратени ракетни комплекси земя-въздух HAWK XXI, а малко по-късно - и на летище „Митига“. Въздушното превъзходство на ЛНА се изгубва на момента и това създава условия Турция да изпрати още техника (това прави и ОАЕ, но на тях им липсват кадрите и способностите, каквито членка на НАТО с богат боен опит може да притежава), а и ОАЕ се въздържа от директна намеса на собствените си сили в конфликта. Американските HAWK, произведените от Турция 35-mm самоходни зенитни установки Korkut(SPAAG), преносимите зенитни комплекси „Стингър“, използвани от турски специални сили са причина за лишаване на ЛНА от предимство във въздуха. Ракетните фрегати от клас Габия и E-7T Pease Eagle, създават система за ранно предупреждение и управление, която подпомага противовъздушната отбрана за откриване цели на далечни разстояния. Това осигурява достатъчно ефективна и многостранна зенитна и анти-безпилотна система, разширяваща обсега на въздушната защита с различни компоненти против самолети и дронове на противника. В тази връзка наблюдатели отбелязват: „Най-голямата промяна в ефективността на ПНС започна веднага щом опитни турски кадри поеа планирането и структурираха кампанията на отделни фази с конкретни цели“, Решаващо обаче е въздържанието на ОАЕ, Русия и Египет да се намесят по-активно в полза на интересите си като регионални сили в подкрепа на ЛНА. Част от техниката им превъзхожда турската, макар да им липсват предимствата, придобити от турските сили при взаимодействието със съюзниците от НАТО.

Междувременно Анкара повишава разузнавателния си капацитет, подсилва артилерията, радиоелектронната борба и най-вече въздушното превъзходство с БЛА оказали се решаващи в повечето въздушни операции от Сирия. Това са Байрактар ТВ2 подкрепяни от Anka-S управлявани от летящите командни пунктове E-7T. Става възможно откриването на логистични конвои, ПВО системи и огневите позиции на ЛНА. Смята се, че десетките дронове са управлявани изключително от турски специалисти и макар в началото руските системи „Панцир С-1“ да свалят част от тях, Анкара успява да спре процеса чрез използване на радиоелектронно противодействие (РЕП) с помощта на системите „Корал“. Когато управляваните зенитни системи „Панцир“ (някои от тях обслужвани от наемници на „Вагнер“) успяват да блокират засичането им от „Корал“ през май 2020 г., вече е късно това да промени съотношението на силите на бойното поле.

Що се отнася до артилерийските възможности на турското командване, трябва да отбележим разполагането на една, а по-късно вероятно две батерии от самоходни 155 mm тежки гаубици с прецизно управление на огъня и боеприпаси с увеличен обсег (Т-155 Firtina) и ракетни установки Т-122 Sakarya подкрепени от радарни станции. Първата им мисия е била да потискат и унищожават способностите на артилерията на ЛНА.

Турците са били в състояние да локализируют и проследяват минометен, артилерийски и ракетен огън, да определят тяхното местонахождение и да отговорят с огън в рамките на около 30-60 секунди.

Става ясно, че превъзходството във въздуха остава основният фактор за успеха и резултатите от повечето военни операции в либийския ТВД. Турските безпилотни военни летателни апарати имат ключова роля над бойното поле. Ще припомня, че Байрактар ТВ2 е 630 kg безпилотен самолет с полезен товар от 150 kg. Управлява се от наземна контролна станция и е ограничен в обхвата си до 150 км, ТВ2 са подкрепяни от ТАІ Anka-S, който се управлява чрез SATCOM и следователно има по-широк обхват с възможност да патрулира 24 часа, способен е да покрие цяла Либия и да носи 200 kg полезен товар. Anka-S се използва главно за спиране на логистични конвои на ЛНА, идващи от Сабха или Юфра и предназначени за войските в околностите на Триполи.

Още през 2019 г. мини-БЛА бяха използвани от двете страни за разузнаване на бойното поле и наблюдение на артилерийския огън. Но повечето от тях бяха търговски модели, които се оказаха ненадеждни и относително лесни за противодействие. От януари 2020 г. и нататък Турция доставяше все по-голям брой военни модели на БЛА. Те се оказаха по-устойчиви на емирско-руско-китайските БЛА и методи за РЕП, като по този начин позволиха на по-сложните турски самолети да работят свободно и да противодействат на мини-БЛА на ЛНА. Това осигури превъзходното във въздуха и на земята чрез по-ефективен артилерийски огън, като същевременно бавно се намаляваха бойните възможности и военния капацитет на ЛНА.

Изводи от проведената операция по отблъскване войските на ЛНА от столицата Триполи:

1. Преимуществото във въздуха се оказва решаващо за изхода на бойните действия.
2. Използвани са **асиметрични методи на война**. Вместо големи тежковъоръжени армейски части срещу ЛНА на халифа Хафтар в началото се използват прецизни високотехнологични оръжия и тактики от турското командване.
3. В подобни на Либийския боен театър, разположен по обширна брегова линия, фрегатите за противовъздушна отбрана и самолетите E-7T Peace Eagle могат лесно да осигурят гъвкаво ранно предупреждение и зонална противовъздушна отбрана без реален риск за собствените средства.
4. Поемането на сериозен ангажимент от страна на Турция, чрез разполагането на фрегати по крайбрежието, изграждане на многостепенна ПВО защита и използване на самолети за ранно предупреждение и контрол (AEW & C), насищането с БЛА и средства за РЕП показва **решителността на третата страна** за ангажиране в конфликта. Останалите играчи от страна на ЛНА (Русия, ОАЕ и Египет) явно не са сметнали за допустимо да задълбочат участието си поради различни причини.
5. Може да обобщим, че наскоро приключилата война за Триполи беше първата от нов тип военен конфликт. Начинът, по който дроновете и противовъздушните способности са били разположени и използвани решително и точно от Турция, със сигурност трябва да бъде проучен от нашия Генерален щаб.

6. Вероятно тази стратегия ще се ползва и от други армии на различни места по света.
7. Редица наблюдатели смятат, че ЕС и САЩ са абдикирали от конфликта в Либия, но аз мисля, че без мълчаливото съгласие на НАТО, няма как Турция да си позволи тази категорична и мащабна подкрепа на ПНС. Следователно на Турция се отрежда ролята на жандарм в района на Близкия изток.

Участието на Турция в битката за Нагорни Карабах

Конфликтът около Нагорни Карабах се превърна във важен компонент на турската външна политика. През годините подкрепата на Анкара за Азербайджан нараства лавинообразно. Дипломатията винаги е била елемент от тази подкрепа, но по-важно беше доставянето на високотехнологични оръжия от държави ползващи стандартите на НАТО, независимо, че Русия доставя основната военна техника и на двете страни от конфликта. По-голямата поддръжка за Баку съвпадна с по-активната външна политика на Турция в Близкия изток и Средиземноморието и сега значително се различава от отношенията между Анкара и Баку от 90-те и дори началото на 2010 г. Причината за категоричността на Анкара може да бъде достъпът до енергия и търговските пътища. С увеличаването на потреблението на газ в Турция Азербайджан постепенно се превърна в негов основен доставчик. През първата половина на 2020 г. Турция е внесла с 20,4% повече кубически метра азербайджански газ, отколкото е имала през същия период на 2019 г. Вносът ѝ от Русия междувременно е спаднал с почти 62% в сравнение със същите месеци през 2019 г. През май 2020 г. Азербайджан официално стана най-големият доставчик на газ в Турция. Това стана възможно след стартирането на TANAP в края на 2019 г. Проектът от 6,5 милиарда долара е част от **Южния газов коридор** на стойност 40 милиарда долара, мрежа от тръбопроводи, които свързват азербайджанското поле Шах Дениз II с огромния европейски пазар. TANAP има капацитет да транспортира до 16 милиарда кубически метра каспийски газ годишно: 10 милиарда кубични метра за Европа и близо 6 милиарда кубически метра за турския пазар. Тук се преплитат интересите на ЕС и САЩ имащи за цел да се намали зависимостта на Европа от руски енергийни суровини.

Допълнителна предпоставка за самочувствието на Турция е фактът, че тя придоби статут на регионална супер сила от успешните операции в Сирия и Либия. На различни нива Анкара се ангажира да подкрепи Баку и във военно отношение. През декември 2009 г. Турция и Азербайджан подписаха споразумение за военна помощ. Споразумението предвижда Анкара да снабдява Азербайджан с оръжие, оборудване и ако е необходимо войници в случай, че войната с Армения заради Нагорни Карабах бъде възобновена. Турция е предоставила на Азербайджан оръжие за сухопътните войски и тактически превозни средства - джипове, камиони и др. Осигурява професионално обучение, трансфер на технологии, лицензирано производство на военна техника и други услуги. Благодарение на помощта от турски специалисти и инструктори хиляди азербайджански офицери са обучени по западните стандарти. Освен това шефът на отбранителната индустрия на Турция заяви през това лято, че страната му е готова да помогне веднага на източния си съюзник. Последваха съвместни военни учения в Баку, Нахчиван, Гянджа, Кърдамир и Евлах. Посланието беше ясно: **активно турско военно участие в региона може да последва, ако има някаква заплаха за тръбопроводите.**

До този момент армиите на Армения и Азербайджан имат основно въоръжение внесено от Русия или останало от СССР. Армения заложи на изграждане на обширна укрепена линия за защита от азерите и похарчи около 100 милиона долара за 4 бр. Су30СМ постъпили през 2019 г. и очаквана доставката на още 8 машини. Друг основен доставчик на оръжие за страната е Китай. Те разполагат с 15 бр. тактически дронове собствено производство и неизвестен брой малки БЛА. В политически план Армения има гаранции за военна помощ при нападение срещу страната, чрез договора за съвместна отбрана с Русия.

Между двете армии може да се каже, че има паритет, като класическата военна доктрина дава предимство на Армения поради сложния терен в Нагорни Карабах и трудността да се водят настъпателни действия. Баку обаче заложи на новите технологии и стандарти, сътрудничейки си с Турция и Израел и очевидно постигна надмощие.

Съобщава се, че още при ескалацията през 2016 г. от азербайджанската армия е ползвано нов тип оръжие - „боеприпасите“ Нагор (безпилотен камикадзе), доставен от Израел. Твърди се за поразени артилерийски системи, ПВО единици и камиони с жива сила. През 2019 г., израелската компанията Aeronautics обявява сделка за продажба на безпилотни самолети на Азербайджан на стойност 13 млн. долара. В дългосрочен план те планират да издадат лиценз за производство на БЛА Orbiter, известен като Zarba. През 2019 г. от Баку закупуват и партида безпилотни самолети Sky Striker, също от Израел. Местното производство на безпилотни летателни апарати вече набира скорост. През 2018 г. азерска компания обяви, че работи по три различни размера безпилотни камикадзе, включително един с 11-килограмова бойна глава, способна да лети три часа в търсене на цели, докато друга работи върху дрон, наречен Бат, който може да се върне за последващо използване, ако не е намерена цел.

Сега да се спрем на настоящия конфликт, който е най-тежкия след опустошителната война през 90-те години завършила с примирие през 1994 г. и последвалия сблъсък през 2016 г.

Когато общото азербайджанско настъпление започна на 27 септември, много военни и политически анализатори в Москва вярваха, че нападателите ще понесат големи жертви, опитвайки се да преминат през многопластовата дългосрочна арменска отбрана и ще спрат от изтощаване. В най-укрепения централен сектор на фронта обаче, където директен път към Степанакерт минава през град Агдам, азербайджанските военни не атакуват. В северния сектор на фронта азербайджанците напреднаха, но не много далеч. Не така стоят нещата на южния фланг, азербайджанската армия успя да пробие арменската отбрана и за месец битки напредна по долината на река Аракс, граничеща с Иран до международно признатата граница с Армения. Всички опити на арменските военни да контраатакуват, за да си върнат позициите и да обкръжат азербайджанските части се провалиха. Нещо повече, след упорити битки азербайджанските военни започнаха да разширяват пробива и на север. Много населени места от някога гъсто населената азербайджанска територия, както и градовете Джебраил, Физули, Хадрут бяха превзети. След като достигнаха Зангелан на границата с Армения, азербайджанските бронирани машини се обърнаха на север в посока Лачин, но настъплението по тясното дефиле беше спряно от арменските контраатаки.

По време на ожесточените сблъсъци по фронта в Нагорни Карабах, избухнали през септември, Азербайджан показа неочаквани способности за използване на безпилотни летателни апарати, демонстрирайки своя отбранително-технологичен ръст над арменските сили. Интересното е, че азербайджанската безпилотна кампания силно

наподобяваше операцията на Турция „Пролетен щит“ срещу Сирийската армия още в началото на 2020 г. Очевидно Анкара не само е прехвърлила безпилотни летателни системи на своя съюзник в Южен Кавказ, но и цялата доктрина за роботизирана война и концепция за операции (CONOPS).

Приликите идват от следното:

1. Разузнаването на терена се е провеждало непрекъснато с БЛА, за откриване на цели, насочване на огъня и оценка на щетите в тясна връзка с азербайджанските сухопътни войски.
2. Способността за водене на точен огън и бойни действия вечер. Това се доказва от операцията през нощта на 7 октомври.
3. Друго голямо сходство беше системното подавяне ПВО на противника. В началото на сблъсъците в Карабах азербайджанците усърдно преследваха арменските ЗРК с дронове. В рамките на две седмици те загубиха 60 единици автономни войскови зенитно-ракетни комплекси, най-вече 9К33 OSA и 9К35 Strela-10, най-малко една ПВО установка С-300 и най-новия ЗРК доставен от Русия - Тор-М2КМ.
4. Интензивна информационна война за деморализиране на противника. Министерството на отбраната на Азербайджан публикува непрекъснато ежедневни актуални данни показващи надмощието над противника в своите акаунти в You Tube и Twitter, като ползваше кадри от безпилотни самолети. Това се случваше и при операцията на Турция „Пролетен щит“.

Много наблюдатели допускат, че екипът разработил операцията по превземането на кюрдския анклав Африн е същият, който е планирал и подпомагал операциите на азербайджанската армия в Нагорни Карабах. Сходството с битките в Сирия се вижда особено ясно със завземането на град Шуши. Трябва да се има в предвид, че с падането на знаковия град се постигна значителна стратегическа победа за силите на Баку, защото през Шуши минава пътят, свързващ столицата Степанакерт с Армения.

Поради факта, че арменската армия е изградила сериозна многопластова защита с окопани бронирани машини и танкове през първите няколко седмици, акцентът беше върху идентифицирането на слабите места в отбраната. Това включваше разузнаване с БЛА с голям обсег. Съобщава се за преобразуване на редица от старите украински биплани Ан-2, собственост на азерите в безпилотни дронове. Тези стари машини явно са били примамки, за да принудят противовъздушната отбрана на противника да издаде местоположението си, за да могат да бъдат насочени ТВ2 срещу нея. След откриване на целите се предприемат удари с дронове камикадзе и далекобойната артилерия. Чак тогава се осъществява сухопътен пробив в най-слабите намерени места и систематичното изгласкване на въоръжените сили и цивилното население, които се оттеглят под постоянни заплахи от обкръжение и откъсване от своите. Прилага се всъщност деморализиране на отбраняващата се страна чрез лишаването и от значителна част от нейната огнева мощ, под заплахата от денонощни нападения.

Азербайджан ползваше няколко различни вида безпилотни самолети в конфликта. Сред най-опасните се оказаха дроните Bayraktar TB-2, доставени от Турция. Макар да има само около една осма от теглото на американския MQ-9 Reaper и да лети с крайсерска скорост само 130 km/h, TB2 разполага с четири ракети на подвеските

и може да остане във въздуха за повече от 12 часа. Това дава възможност за постоянно дежурство и след идентифициране на цели бързо да се придвижва до фронтовата линия за изстрелване на ракетите. Времето за реакция е много по-малко от това на класическата авиацията, което дава възможност ефективно да се атакуват цели, които са достъпни само в тесен времеви коридор. Чуждестранните наблюдатели предполагат, че ТВ2 вероятно са били управлявани от турски оператори, които са имали опит при преодоляването на руската противовъздушна отбрана в Либия и Сирия и които са наясно с нейните слабости. Така в известен смисъл концентрацията на арменски сили и сложният релеф, който бе ключово предимство на Нагорни Карабах дълги години, изгубиха значението си, изправени пред възможностите на безпилотните апарати.

Освен ползването на тактически БЛА и камикадзета за бронирани цели, азербайджанските сили разпространиха видеоклипове показващи удари с безпилотни летателни апарати по отделни групи войници в окопи на противника. Това подсказва за наличие на голям брой БЛА и изчерпване на по-важните цели. Най-вероятно става дума за местна версия на израелския малък безпилотен камикадзе Orbiter-1K и Нагор, за които споменах по-горе. Нагор може да бъде изстрелян от мобилни пускови колесни машини носещи по девет контейнера, способни да създадат рояк ударни БЛА срещу всякакви цели на противника. Споменава се и за друг тип малки тактически безпилотни летателни апарати камикадзе като турския Kargu-2. Това е мултикоптер с бордова интелигентна система за разпознаване, способна да идентифицира, локализира и унищожава цели, насочван от оператор. Също така, дронът има полуавтономен режим на полет и търсене, при който Kargu-2 може самостоятелно да открива и да нанася удари по цели, а операторът може да го насочва само към определена зона. Операторът също е в състояние, ако е необходимо, да отмени атаката на дрона или да го пренасочи към друга цел.

Относно ползването на самолети с пилоти на борда се съобщава за свален арменски Су-25 от F-16. Твърди се, че това е турски самолет участващ на страната на азербайджанците. Евентуалното наличие на F-16, плюс другата техника показва колко голяма и решителна е подкрепата на Турция. Същевременно арменското министерство на отбраната обяви в четвъртък (1 октомври), че турските военновъздушни сили са поели командването на въздушните атаки срещу региона на Нагорни Карабах.

След постигнатия пробив на фронта и успешно настъпление на азербайджанската армия и след дълго отлагане Русия се намеси, и в Москва се сключи унижително за Армения примирие, което съдържа много капани и е предпоставка за бъдещи проблеми. Този конфликт е с изключителни човешки и материални загуби. Очаква се убитите войници да са над 5000, а има и много жертви сред цивилното население. Международните анализатори смятат, че Русия бави намесата си в конфликта, за да постигне сваляне на министър-председателя Пашинян и да го накаже за непослушанието. Това забавяне осигури по-голяма отстъпчивост на Ереван и възможност за вкарване на разширен руски контингент в региона, който е от стратегическо значение поради близостта до енергийния азербайджански коридор. Очевидно това е начин Русия да си осигури легално военно присъствие с по-големи сили заради газа и да противодейства на Турция.

Изводи от 44-те дни на конфликта:

1. Прилагане на високотехнологичните **асиметрични методи и тактики** за водене на война. Вкарват се в бой активи, които са с много по-малка стойност от тези на

противника, но осигуряват надмощие и чак тогава започва същинската настъпателна операция на пехотата с авиационна поддръжка.

2. Този тип война е пагубен за не преустроила се армия разчитаща само на класическата доктрина за отбрана и настъпление. Те показаха, че сухопътните войски и традиционните военновъздушни сили тепърва трябва да се подготвят за новите реалности и високотехнологичните системи за противовъздушна отбрана и други оръжия. Изключителната нужда от средства за защита от дроне, за да се премине успешно към войната на 21 век.
3. Някои експерти смятат също, че победата не е била просто въпрос на удари с безпилотни летателни апарати. Видеоклиповете от дроне показват, че арменските танкове са струпани като на парадна площадка, без реален опит за разпръскване, маскиране или използване на терена за прикритие. Следователно другата грешка при арменците се крие не в танкове, а в **некомпетентно обучени и неадекватно оборудвани** военни сили на бойното поле.
4. Баку се учи и от операциите на НАТО в планините на Афганистан, където силите, водени от САЩ, се разделят на малки групи по границата с Пакистан, дълга 3000 км и различни части си взаимодействат с краен резултат поразяване с бомби с лазерно насочване на позиции на талибаните. За подобни групи разказват арменци, живеещи в град Хадрут, и за "странни" групи от хора, които „не са арменци“, даващи координати за въздушни удари в града. Подобни атаки се повтарят и в Нагорни Карабах, и по границата с Иран - където азербайджанските сили извоюваха важни победи, преди да навлязат в територии под контрола на Нагорно-Карабахската република.
5. Армения разчиташе основно на руски оръжия, но даже и най-новите им Су-30 не можаха да бъдат вкарани в действие през тези дни. Азербайджан (който също получава оръжия от Москва) успя да диверсифицира арсенала си с техника от Турция и Израел, системи за заглушаване на радари от Испания, чешки гаубици и споменатите украински Ан-2.
6. Използване на социалните мрежи и класически средства за пропаганда за постигане целите на войната. Това са знаковите кадри от работата на дроне в медии и социални мрежи разпространявани от министерството на отбраната в Баку. Виждат се ясно от предната линия на фронта атаките срещу противника и загубите, които са му нанесени. Успехите на армията на Азербайджан се проектираха на големи екрани в столицата.

Защо дроновете са толкова ефикасни:

1. Счита се, че „Байрактар“ са по-добре пригодени от „Анка“, да се противопоставят на ПВО руско и съветско производство, каквито впрочем имат и режимът на Асад, ЛНА в Либия и силите на Армения и непризнатата Нагорно-Карабахска република. Факт е, че успяха да унищожат и най-новия комплекс Тор-М2КМ.
2. Важен фактор спомагащ за успеха им в Сирия, Либия и Нагорни Карабах, е бил **употребата на рояците от дроне**. Тази тактика, считат много експерти, е първата крачка към истинската оперативна и даже стратегическа „революция на дроновете“ на бойното поле.

3. БЛА „Байрактар“ и китайските „Wing Loong“ (каквито Обединените арабски емирства доставиха в Либия срещу подкрепяното от ООН и Турция правителство в Триполи), летят на височина недостъпна за старите ПВО и повечето преносими зенитно-ракетни комплекси. Такива са и комплексите, използвани от арменците в Нагорни Карабах.
4. Ниската им стойност, в сравнение с класическите самолети, както и безопасността от гледна точка живота на пилота.

Време е в МО да се вслушат в думите на анализаторите на поредицата конфликти. Например, Майкъл Кофман от мозъчния тръст CNA в Арлингтън обяснява за „Вашингтон пост“, че „дронове предлагат на малките страни много евтин достъп до тактическа авиация и оръжия с прецизно насочване и това им дава възможност да унищожават скъпо струващото оборудване на противника като танкове и системи за противовъздушна отбрана“.

Нека да заострим вниманието на чисто **икономическите аспекти** на съвременните тактики за водене на **асиметрична война**. Срещу скъпите танкове или други цели на земята се ползват бързоподвижните и сравнително евтини БЛА. И обратно, дори силното присъствие на военновъздушните сили може да бъде намалено от относително евтини ПЗРК. Това е така, защото противовъздушните ракети могат да струват от 5000 до 300 000 долара за по-модерните системи, докато изстребителите са със средна стойност от 10 до 100 милиона щатски долара.

По данни на нашите електронни издания: “Създаването на безпилотния турски самолет Bayraktar TB2 не е забулено в тайна. Даже се знае повече от обичайното. Причината е в едно „случайно“ съвпадение във времето. Сред основните идеолози на самолета, Селчук Байрактар получи широка известност през май 2016 г. (същия месец се жени за малката дъщеря на Ердоган) вземайки участие в обединени военно-тренировъчни действия в Измир, където компанията Baykar Makina представи разработения от нея разузнавателен безпилотен летателен апарат Bayraktar TB2. По решение на началника на турския Генерален щаб ген. Хулуси Акар този БПЛА беше приет на въоръжение в турската армия. Селчук е завършил Истанбулския технически университет през 2002 г. Има степен магистър от Пенсилванския университет и Масачузетския технологичен институт. Притежава докторска степен от Технологичния институт на Джорджия. Сега играе ключова роля в разработката и производството на нови БПЛА. Той е съсобственик и технически директор на фирмата Baykar Makina“.

Задавам си въпроса дали и ние не можем да намерим нашите способни момчета и момичета, които да започнат да изграждат дронове по лиценз в авиационните заводи на Р. България? Нужно е само разкрепостено отговорно мислене от нашите държавници!

Искам дебело да подчертая, че това може да е първата война, спечелена от дронове, но е малко вероятно да остане последната. За да сме достойни наследници на успешните български традиции във военното дело и ние сме длъжни да бъдем подготвени за нея.